

MOWA I RĘKA – JAKI MAJĄ ZWIĄZEK?

Komunikacja werbalna (słowna) jest charakterystyczną cechą ludzką, uwarunkowaną nie tylko genetycznie, ale też społecznie i biologicznie. Na pewno wielu zdziwi też fakt, że rozwój mowy ma ścisły związek z... ręką.

Co wpływa na prawidłowy rozwój mowy?

Mówienie mamy zapisane w genach. To, jak mowa będzie się rozwijać, w dużej mierze zależy od środowiska w jakim się wychowujemy, naszych predyspozycji psychicznych, zdrowotnych, a także od ogólnej stymulacji rozwoju mowy. Zaniedbanie rozwoju od wczesnych dni życia może mieć realny wpływ na późniejsze funkcjonowanie intelektualne, niedokształcenie mowy i zaburzone relacje społeczne.

Badacze od lat zauważają ścisły związek pomiędzy rozwojem mowy a rozwojem ręki, a dokładniej, skomplikowanymi ruchami, jakie ręka wykonuje. Dzieje się tak, ponieważ ośrodki w mózgu odpowiedzialne za mówienie, jak i ruchy ręki są zlokalizowane bardzo blisko siebie, stąd ich zażyłe relacje. Głównymi ośrodkami odpowiadającymi za mowę i jej rozumienie są:

- ośrodek Broca – odpowiadający za mówienie, a konkretnie za ruchy narządów mowy, czyli języka, warg itd.; ośrodek Broca umożliwia nam tworzenie i kształtowanie słownego komunikatu;
- ośrodek Wernickiego – odpowiadający za rozumienie mowy, dzięki niemu rozumiemy mowę innych ludzi.

Ruchy dłoni, wykonywanie skomplikowanych czynności palcami, mają realny wpływ na rozwój mowy, ponieważ stymulują pobliskie ośrodki mózgowe odpowiedzialne za mowę i aparat artykulacyjny do działania, a więc rozwoju.

Rozwijający ruch od pierwszych chwil życia.

Dziecko rozwija się dynamicznie kształtując kolejno następne umiejętności w siedzeniu, chodzeniu, itp., tak również uczy się posługiwania rączkami. Dziecko jeszcze w okresie prenatalnym ssie kciuk ćwicząc w ten sposób zarówno mięśnie twarzy (warg), jak i ruch dłoni. Tuż po narodzinach możemy zaobserwować jakie ruchy wykonuje dziecko. Początkowo ma zaciśnięte piąstki i wyraźny odruch chwytny (bezwiednie łapie rodzica za palec), a po drzemce przeciąga się, rozprostowując przy tym rączki i nóżki. W wieku 3 miesięcy maluch potrafi wyciągnąć rączkę po przedmiot znajdujący się na wprost niego, a w 4 dokazuje, bawiąc się własnymi rączkami, chwytając zabawki i prowadząc je do buzi (co jest ważnym momentem – rozwojem koordynacji ręka-usta). Stopniowo pojawia się świadome

prowadzenie ręki po zabawkę i manipulowanie nią. Pojawia się również chwyt dłoniowy prosty, tzw. małpi (dziecko całą ręką od góry chwytą przedmiot). W wieku 7-8 miesięcy potrafi łąpać przedmioty obiema rączkami jednocześnie, a gdy skończy 9 miesięcy, celowo je upuszcza. Krótco potem pojawia się nowy chwyt – pęsetkowy, a więc chwytanie rzeczy niczym pęsetą – palcem wskazującym i kciukiem. U dziecka rocznego widoczny jest już odruch szczypcowy.

Prawidłowo rozwijający się maluszek będzie stale doskonalił swoje umiejętności chwytne, a także odkrywał otaczający go świat poprzez smakowanie, dotykanie, ściskanie. Tak samo jak rozwój i przemiana chwytu z prymitywnego na precyzyjny, wygląda rozwój mowy – od bezwiednie wydawanych dźwięków (głuzenie), poprzez gaworzenie, wymowę sylab, prostych słów, aż po mowę właściwą.

Wobec tego, ułatwiając dziecku nabywanie zdolności w obrębie motoryki rąk i dłoni pomagamy mu w nabywaniu mowy pobudzając ośrodki mózgowe.

Stymulacja i reakcja

W procesie kształtowania się mowy, rozwój dłoni, jej sprawność ma zatem niebagatelne znaczenie. Co więcej, pracując nad dłońmi pracujemy również nad mową dziecka. A można to

robić właściwie od urodzenia i to w postaci wspaniałej zabawy. Nie potrzeba do tego wykwalifikowanego terapeuty – wystarczy chętny rodzic. W świetle najnowszych badań neurobiologii „mowa jest czynnością złożoną, procesem wieloetapowym, w którego realizacji zaangażowanych jest wiele struktur mózgowych kierujących oraz scalających pracę układów anatomicznych i funkcjonalnych, biorących bezpośredni udział w odbiorze i nadawaniu mowy”. Dzięki tej definicji widzimy jak wiele czynników wpływa na rozwój mowy. Jednym z

nich jest motoryka precyzyjna dłoni, czyli precyzyjne ruchy dłoni i palców oraz manipulacja dłońmi pod kontrolą wzroku.

Dr Teresa Kaczan uważa, że prawidłowo wykształcona funkcja ręki umożliwia i przyspiesza rozwój mowy. Można tego dokonać poprzez odpowiednią stymulację dłoni, co prowadzi do pobudzania ośrodka w mózgu odpowiedzialnego za funkcje percepcyjne i motoryczne dłoni, wpływając pośrednio na aktywizację ruchowego ośrodka mowy. Przyczyną tego zjawiska jest sąsiedztwo obu tych ośrodków w korze mózgowej. Zajmują one duży obszar, co świadczy o tym jak wielkie jest ich znaczenie. Motoryka precyzyjna dłoni oraz mowa należy do wyższych czynności mózgowych, które sterowane są przez procesy korowe. W czasie gdy rozwija się sprawność precyzyjnych ruchów palców, doskonałą się mięśnie krtani biorące

udział podczas mówienia. Poprzez dostarczanie różnorodnych doznań dotykowych, stwarza się doskonałą możliwość do stymulacji mowy. Najwięcej receptorów dotykowych znajduje się na opuszkach

palców, w skórze warg oraz na czubku języka. Dlatego też zmysł dotyku wykorzystywany jest do działań rozwijających i wspierających mowę, dostarczając w ten sposób ogromną ilość bodźców zmysłowych.

W jaki sposób i od kiedy możemy usprawniać dziecięce dłonie?

Właściwie od urodzenia każdego dnia można znaleźć lub stwarzać dziesiątki sytuacji w których można tego dokonać. Zaczynając u noworodków od masażyków, w późniejszym okresie, kiedy dziecko już siedzi, warto pozwolić maluchowi na samodzielne przyjmowanie pokarmu, być może taka zabawa przysporzy trochę bałaganu ale dzięki temu dziecko nauczy się chwycić klusieczki, które następnie będzie musiało włożyć do buźki. Samodzielne jedzenie to zarówno ćwiczenie sensoryczne jak i poprawiające koordynację oko – ręka – buzia.

Następnie przechodzimy do zabaw różnymi fakturami i konsystencjami, manipulowania przedmiotami, zabaw manualnych itp. Na rynku dostępnych jest wiele książeczek sensorycznych, kocyków, gryzaczek, zabawek.

Oto przykłady zabaw usprawniających rozwój dłoni:

- rysowanie i malowanie rączkami oraz przeróżnymi przyborami na różnorodnych powierzchniach, strukturach oraz materiałach,
- wycinanie, wydzieranie, wyklejanie, wydrapywanie różnych materiałów i struktur,
- lepienie, wałkowanie, ugniatanie, rzeźbienie z plasteliny, ciastoliny, modeliny, masy solnej, masy piaskowej itp.
- przewlekanie, wyszywanie, przeplatanie, wiązanie za pomocą tasiemek, wstążeczek, sznurków, guzików, koralików, kulek, cekinów itp.
- przybijanie stempelków, pieczętek, znaczników wykonanych z różnych materiałów na różnego rodzaju strukturach,
- zapinanie i odpinanie guzików, rzepów, suwaków, skuwek itp.
- odkręcanie i zakręcanie słoików, nakrętek, pudełek itp.
- chwytanie i przenoszenie małych przedmiotów paluszkami, pęsetką, spinaczami,
- zgniatanie, formowanie, ugniatanie kulek z papieru, gazet, folii spożywczej itp.
- mieszanie, przesypywanie, przelewanie piasku, ryżu, kaszy, wody, hydrożelu itp.
- dotykanie przedmiotów o różnej fakturze,
- układanie puzzli, mozaik, wzorów, budowanie z klocków o różnych fakturach;
- dopasowywanie kształtów do różnych otworów,

– klaskanie, zabawy paluszkowe, masażyki dziecięce.

Manipulując rękoma aktywizujemy elementy kory mózgowej odpowiedzialne za ruch, a tym samym pobudzamy ośrodek ruchowy mowy. Dlatego też warto wspierać rozwój dziecka stwarzając mu okazję do usprawniania rąk i zabaw stymulujących małą motorykę.

Opracowała:

Agnieszka Bąkowska – Pajor

(nauczyciel – logopeda)

<https://przedszkolodabie.szkołnastrona.pl/download/Pedagogizacja%20rodzicow-%20V-23-24%20Mowa%20i%20reka.pdf>